

Mag. Nina Mesner, Osnovna šola Kašelj

POKLICNA ORIENTACIJA NA OSNOVNI ŠOLI KAŠELJ

»Ko bom velika, bom tudi jaz učiteljica,« je oznanila deklica pri opravljanju dežurstva v tretjem razredu. »Kaj pa ti je všeč pri tem poklicu?« sem jo vprašala. »Da si lahko glavni.«

Poklicna orientacija na osnovni šoli je delo z učenci, učitelji in starši z namenom pomagati učencem pri izbiri in uresničevanju izobraževalne in poklicne poti. V našem šolskem sistemu je eksplicitna glavnina tega dela opravljena zunaj kurikula, v zadnjem ali v najboljšem primeru v zadnjih dveh letih osnovnega šolanja. Programske smernice za svetovalno delo v osnovnih šolah predvidevajo vlogo svetovalnega delavca kot koordinatorja poklicne vzgoje, obenem pa mu nalagajo bodisi koordinatorstvo bodisi izvedbeno vlogo pri poklicnem informiranju, diagnosticiranju, poklicnem svetovanju, ...

Osnovna šola Kašelj je novonastala šola, ki se je kot bivša podružnica OŠ Polje osamosvojila s 1. 9. 2010. Čeprav smo zaposleni v veliki večini sooblikovali načine dela in klimo na skupni šoli, je ta osamosvojitve premešala karte in ponudila možnost, da se na vseh področjih preresetajo stare, utečene prakse in da se obdrži tisto, kar dobro deluje, po drugi strani pa prevetri marsikatero področje z novimi zamislimi.

Svetovalno službo na naši šoli sestavlja kolegica socialna delavka in jaz, psihologinja. Skupaj sva se odločili, da kot nadomestni razredničarki vsaka po en osmi in en deveti razred vodiva tudi v smislu poklicne orientacije. Prednost takega timskega dela je prav gotovo v poznavanju učencev z več zornih kotov ter možnosti kombinacij idej. Obe sva se s tem področjem dela ukvarjali tudi v preteklosti.

Model, ki smo ga postavili v prejšnjih letih, sloni na delu z učenci od konca osmega razreda dalje, v zadnjem letu pa ga širiva tudi na sedme razrede. Pred tem se otroci s poklici seznanjajo na razredni stopnji v okviru pouka, pogovora o poklicih njihovih staršev, zdaj že stari učni načrt za predmet državljanska vzgoja in etika pa je predvideval tudi obravnavanje poklicev v osmem razredu (novi učni načrt tega ne vključuje več). Delo, ki ga večinoma izvaja svetovalni delavki, se tako začneja z možnostjo uporabe programa Kam in kako od sedmega razreda dalje oziroma z individualnimi pogovori pri posameznih učencih, s katerimi skušava učence motivirati za postavljanje učnih ciljev v skladu z njihovimi potenciali in poklicnimi/izobraževalnimi načrti. Tak način omogoča dalj časa trajajoč in bolj poglobljen svetovalni odnos, kjer sta na voljo prostor in čas za raziskovanje in tudi za spremembe izbir.

Sistematično so vsi osmošolci soočeni s poklicno orientacijo, ko predstavimo njen namen in smisel diagnosticiranja v tej zvezi ob razdeljevanju soglasja za testiranje z

multifaktorsko baterijo testov (MFBT) ter vprašalnikom o poklicni poti (VPP). Pri prenekaterem učencu testiranje z MFBT, ki po navadi poteka maja, zbudi radovednost glede rezultatov, tako da kar težko počakajo do jeseni, ko dobimo rezultate na šolo. V letošnjem šolskem letu so me devetošolci že od 1. septembra dalje spraševali, ali so rezultati že prišli. A do individualne interpretacije teh rezultatov, kjer povežem njihove izobraževalne in poklicne namere z njihovimi močnimi področji, učenci sami kljub predhodni razlagi te povezave ne vidijo. MFBT vidijo kot pač še en test in jih zanima, kako dobro so se odrezali.

Novembra organiziramo dan dejavnosti Ogledi poklicev, kjer lahko učenci individualno izberejo po tri poklice, katerih ogled bi jih zanimal, potem pa za poklice, za katere obstaja največ oziroma dovolj interesa, v sodelovanju z Izido organiziramo ogled. Pred tem izvedemo uvod na šoli. Letos prvič izvajamo ta dan dejavnosti za osme in devete razrede. Ko učenci izbirajo po tri poklice, ki jih zanimajo, je mogoče velikokrat ugotoviti, da opravljajo glavno vlogo pri poklicni vzgoji ameriške televizijske nadaljevanke; zadnja leta je na primer *forenzik* vedno zelo zaželen poklic, čeprav kot tak v slovenskem šifrantu poklicev ne obstaja. Tu so še vse vrste zdravnikov, pravniki itd. Se pa na seznamu želja znajdejo tudi poklici, kot je restavrator starih knjig.

Novembra izvajamo tudi Vprašalnik o poklicni poti (VPP), kjer učenci skozi oceno svojih močnih področij, svojih interesov, svojih zaznanih ovir in možnih motivacijskih elementov razmišljajo o sebi in o svojih prihodnjih izobraževalnih namerah. Letos vpeljujemo elektronsko obliko tega vprašalnika, ki jo je pripravil ZRSZ.

Sledi timski sestanek razrednika in svetovalne delavke s poklicno svetovalko ZRSZ in šolsko zdravnico, na katerem se podajo mnenja o izobraževalnih namerah učencev (glede na ocene, sposobnosti, interese, osebnostne značilnosti, močna področja, zdravstveno stanje itd.). Sestanek je bil v preteklosti vnaprej predviden, zadnja leta se o njem sproti odloča; predvsem poklicne svetovalke ZRSZ so s povečanjem brezposelnosti v zadnjih letih recesije časovno in organizacijsko precej bolj usmerjene na brezposelno populacijo, a politika ZRSZ dela s šolajočo se mladino še ni čisto izključila. Timski pogled je v posameznih primerih zelo dobrodošel in lahko pomembno pripomore h kakovosti individualnega svetovanja.

Decembra bolj množično vključimo tudi starše, in sicer s sklicem tematskega roditeljskega sestanka, na katerem predstavimo dotedanje ter načrtovano delo z učenci, izobraževalni sistem v Sloveniji, pogoje za vpis na posamezno raven izobraževanja, sistem selekcije in selekcijska merila v

primeru omejitev, statistične podatke o izbirah naših učencev v preteklih letih ter informacije o možnostih štipendiranja. Zadnja leta je stanje na trgu dela zelo pomemben del informiranja, kajti starši si za svoje otroke želijo predvsem poklicev, v katerih bi lahko našli zaposlitev. Letos smo se na pobudo staršev odločili, da ta roditeljski sestanek pripravimo za starše učencev zadnjega triletja. Poleg zgoraj naštetih informacij bomo ponudili predavanje o poklicni orientaciji v sodobnem času, ki predstavlja stalno iskanje in izpopolnjevanje in opozarja na vlogo in podporo vseh odraslih od družine dalje pri otrokovem oblikovanju postopnega pojma poklicnega jaza.

Staršem devetošolcev pripravimo izvod rokovnika z vsemi pomembnimi datumi in dogodki v zvezi z zaključevanjem OŠ ter izbiro nadaljnje izobrazbene poti, pa tudi realne in virtualne spletne naslove, kjer lahko dobijo dodatne informacije (pomembne informacije – tudi tiste, ki jih srednje šole sproti pošiljajo – so dostopne na šolski spletni strani). Ob tem se vpišejo na razpored individualnih svetovanj pri šolski svetovalni delavki. Ta praviloma potekajo januarja in so dobro obiskana. V okviru individualnih svetovanj skupaj z učencem in starši strnemo razpoložljive podatke o sposobnostih, interesih, osebnostnih lastnostih in ocenah ter izpostavimo močna področja in morebitne omejitve pri izraženih izobraževalnih namerah ali pa s pomočjo teh podatkov in z aktualnim razpisom v rokah skušamo jasneje opredeliti te namere. Namen, ki ga zasledujemo, je, da bo vsak učenec do informativnih dni skupaj s svojimi starši naredil izbor dveh ali treh šol, ki si jih bo ogledal in se tam pozanimal o vsem, kar ga zanima in mu bo pomagalo pri končni odločitvi pred izpolnjevanjem vpisnice, ki jo z učenci izvedemo na šoli v začetku marca.

Individualna svetovanja so marsikdaj čas, ko starši o svojih doma molčečih najstniških otrocih izvejo veliko novega – o njihovih pogledih nase, njihovih poklicnih željah in izobraževalnih namerah. Spet drugi starši dodajo še veliko informacij, ker so s svojimi otroki že nekaj časa v skupni debati in odločanju kam naprej. V letošnjem šolskem letu je interes devetošolcev precejšen, zato smo z nekaterimi že lani, z drugimi pa letos ob povratni informaciji o rezultatih na MFBT opravili individualno srečanje.

Po vpisu v marcu sledijo še adrenalinska posvetovanja pri učencih, ki po objavi stanja prijav razmišljajo o prenosu prijave s šole z omejitvijo, ki se morda kaže kot previsoka ... Potem sledi zatišje (za učence pa nacionalno preverjanje znanja, zaključevanje ocen, valeta, končni izlet – vse prej kot zatišje) do konca šolskega leta, ko se spet dvigne adrenalin predvsem pri tistih, kjer ne gre brez popravnih izpitov. V tem času je kar nekaj koordiniranja s svetovalnimi službami na srednjih šolah.

S kolegico sva v preteklosti zaznavali, da poklicna orientacija poteka preveč ločeno od učiteljev; tako rekoč vzporedno delamo z istimi učenci v istem času, ki je zanje prelomen v smislu odločitve kam naprej. Zato sva se letos odločili, da poleg vključitve razrednikov v timski sestanek izpeljeva še oddelčni učiteljski zbor devetih razredov, kjer

bomo spregovorili o vseh učencih in njihovih za izobraževalne namere pomembnih lastnostih, ki jih učitelji spoznavajo skozi leta poučevanja in bodo morda dobrodošla dodatna informacija pri svetovanju. Učitelj gospodinjstva ali tehnike in tehnologije lahko razpolaga z odličnimi informacijami o učencevi spretnosti, veščinah in skrbnosti, česar se ne da vedno izraziti z ocenami ... Še posebej je pomembno sestaviti sliko iz čim več koščkov pri učencih s posebnimi potrebami, nadarjenih učencih, učencih Romih, učencih s statusom tujca in učencih v posebnih psihosocialnih okoliščinah. Individualno svetovanje je sicer resda usmerjeno na posameznika, a pri njem moramo razpolagati s tistimi informacijami, ki so najbolj relevantne (npr. pri učencu, ki ne govori tekoče slovenskega jezika, bodo diagnostični podatki, ki jih pridobivamo, najbrž manj relevantni). Verjamem, da se bomo ob vseh novostih sproti učili, a da lahko skupaj sestavimo dopolnjujočo se sliko o učenčevih močnih plath, kar mu bo lahko služilo kot koristno zrcalo.

Letos smo poleg razširjanja poklicne orientacije na nižje razrede ponudili tudi interesno dejavnost Karierni klub, na katero pa se ni prijavil nihče! To nam daje vedeti, da parcialno ponujanje drobcev ne deluje, da je treba razmišljati celostno, kako vse dejavnosti, ki že potekajo v smislu poklicne vzgoje, združiti v nekaj, kar bo imelo rdečo nit (ki bo razumljiva učencem) tako znotraj kurikula kot tudi zunaj njega in bo lahko predstavljalo posebno ponudbo šole.

Razvoj poklicnega odločanja je v tesni povezavi z razvojem pojma o sebi in osmošolci in devetošolci naj bi bili v obdobju kristalizacije, kar pomeni, da se oblikovanje predstav o poklicu prepleta z globalnim pojmovanjem sebe (Super v Marjanovič Umek s sodelavci, 2004). Zato sama vidim vse delo, ki na šoli poteka v smeri tega, da učenci spoznavajo sami sebe, svoje želje, svoje strahove ipd., da sebe dojemajo kot tistega, ki ima možnost vplivati na svoje življenje in na okolico, kot širši kontekst poklicne orientacije. Dolgoročni cilj šole je v tem smislu bolj pregledno zastavljeno delo na vseh teh področjih in izboljšana komunikacija med zaposlenimi glede opazanj. Potem bomo šolski svetovalni delavci v resnici delali z bolj kakovostnimi podatki, ki jih lahko učenec s pridom uporabi za poklicno odločanje ne samo na tem prehodu med osnovno in srednjo šolo, ampak tudi pozneje, ko se bo morda moral prilagajati zahtevam svojega poklica ali pa nadaljevati pot v kakem drugem poklicu.

Resno oviro na tem in na drugih področjih predstavlja normativ za svetovalnega delavca – če en sam pokriva vse naloge in ima ob tem še 50 ali več devetošolcev, je nerealno upati na več kot minimum.

Anekdota, s katero začenjam članek, kaže na to, da učenci od malih nog opazujejo svet in ga dojemajo tudi skozi razmišljanje o poklicih, da pa pri tem potrebujejo pomoč odraslih, ki jih srečujejo, da z njimi širijo obzorja o sebi, o svojih močnih področjih, o svojem doživljanju stvari in jih povežejo s poklici, kjer je to zaželeno.

Za učitelja je pomembno, da zna voditi razred (»biti glavni« v otroških očeh), a pomembno in potrebno je še vse kaj drugega, da bo človek v tem poklicu lahko zase odnesel

največ in največ tudi dal – cilj je, da učenec dojame to celoto v povezavi s seboj.

Sledenje v senci je možnost delovne izkušnje, ko se učenec uči o določenem poklicu ali delu tako, da kot senca sledi skozi ves delovni dan kompetentnemu delavcu. Obstaja več različic, ki pa jim je skupno izkustvo kariernih možnosti, ki daje nove vpoglede in tako pomaga bolj kot tradicionalne predstavitve poklicev pri poklicnem odločanju. To obliko priporočamo staršem in učencem za izvajanje znotraj družine ali kroga prijateljev in znancev, kjer je to mogoče. Ta oblika omogoča tudi večjo povezanost in vključenost družine pri procesu odločanja.

Gimnazija ali kaj drugega? Število učencev, ki se odločajo za nadaljnje šolanje na gimnaziji, je zelo veliko in presega delež učencev, ki si želijo poglobljati splošno znanje ter razgledanost z relativno jasno vizijo glede študija. V preteklih letih se je vpis v gimnazijske programe prepogosto komentiral z besedami: »Za vsak primer« ali pa »Če pa ne vem, kaj bi želel početi v življenju«. Del te negotovosti in iskanja je razvojno razumljiv, vendar so odstotki postali

previsoki, med iskalci zaposlitve pa so pogosto gimnazijski maturanti. Na naši šoli se trudimo resnično izhajati iz posameznika in njegovih potencialov in pri poklicnem svetovanju promoviramo poklicne in strokovne programe, ki lahko pogosto dajo učencu bolj zanesljivo poklicno prihodnost kot gimnazija »za vsak primer«. Zadnja leta je pa tudi vse več univerzitetnih študijskih smeri, kjer morajo dijaki dopolniti svojo poklicno maturo le še z izpitom iz enega predmeta in izpolnjujejo pogoje za vpis.

Tabela 1: Podatki o vpisu učencev naše šole glede na program

Šol. leto	Gimnazije	Srednje strokovne	Srednje poklicne
2010/11	45 %	50 %	5 %
2009/10	48 %	41 %	11 %
2008/09	54 %	34 %	12 %
2007/08	51 %	39 %	10 %
2006/07	62 %	25 %	13 %
2005/06	56 %	34 %	10 %

LITERATURA

Programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli. (Pridobljeno 24. 10. 2011 s http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Programske_smernice_za_svetovalno_sluzbo_v_osnovni_soli.pdf)

Job Shadowing. (Pridobljeno 24. 10. 2011 s <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/envrnmnt/stw/sw3jobsh.htm>)

Marjanovič Umek s sodelavci (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut FF.

Letno poročilo OŠ Kašelj (2011). OŠ Kašelj.

POVZETEK

V članku predstavljam dejavnosti, ki jih na naši šoli izvajamo v okviru poklicne orientacije. Predstavljam tudi nekatere zamisli in nove pristope, ki jih bomo uvedli v letošnjem šolskem letu. Poklicno odločanje povezujem z razvojem doživljanja sebe in izboljšanje kakovosti poklicnega svetovanja pojmem kot ozaveščanje o tem, koliko dela že zdaj opravimo na področju spoznavanja sebe kot tudi na bolj eksplicitnem področju poklicne vzgoje, vendar ostaja razdrobljeno in nepregledno, prepuščeno vsakemu posamezniku, koliko bo od tega odnesel in kako bo to povezal z odločanjem za nadaljnjo poklicno pot.

ABSTRACT

In this article I present activities carried out in our school within career orientation. I also present some ideas and new approaches that will be introduced during this academic year. I relate career-related decisions to the development of experiencing oneself while I understand improvement of quality of career counselling as realising how much has been done in the field of knowing oneself and of explicit area of career education. However, it remains scattered and vague and as such it depends on each individual how much he/she will take in and how he/she will link it to his/her decisions about further career.